

Kommunal- og regionaldepartementet
Postboks 8112 Dep
0032 OSLO

Oslo, 2. september 2010

Vår ref.: 423.73/LRK
Dykkar ref.: 10/1002-9 MAR

Høyringssvar – Evaluering av valet 2009 – Forslag til endringar i vallova

Landsrådet for Noregs barne- og ungdomsorganisasjonar (LNU) viser til Kommunal- og regionaldepartementets brev av 31. mai d.å., der departementet bed om kommentarar til den gjennomgangen departementet har føreteke av evalueringa av stortingsvalet 2009 og til framlegg om endringar i vallova. Vi takkar for mulegheita til å kome med innspel til departementets arbeid med rammene kring det norske valdemokratiet.

LNU representerer 92 frivillige barne- og ungdomsorganisasjonar med til samans kring 500 000 medlemer. Organisasjonane representerer eit breidt mangfald av aktivitetar og verdiar, og femnar om alt frå orkester- og speidarorganisasjonar til livssynsbaserte organisasjonar og dei politiske ungdomspartia. LNU er ein interesseorganisasjon for medlemsorganisasjonane, og fremjar deira felles interesser for styresmakter og viktige samfunnsinstitusjonar. LNU arbeider for ein heilskapleg barne- og ungdomspolitikk som fremjar ungdom som sjølvstendige samfunnsaktørar, ikkje berre målgruppe for ulike tiltak.

LNU vil i dette høyringssvaret fremst kommentere tilhøve som kjem fram i evalueringa av 2009-valet (kapittel 2 i høyringsnotatet, heretter evalueringa), og dei ulike vurderingane Kommunal- og regionaldepartementet (heretter KRD) har gjort av desse. I desse kommentarane er det også teke med kommentarar av einskilde tilhøve gjort greie for i kapittel 4 i høyringsnotatet (Regler for manntall). Det er også gjeve kommentar til drøftingane i kapittel 8 i høyringsnotatet (Plikten til å stille til valg (Ombudsplikten)).

Kommentarar til 2.1 Innledning

Departementet peikar i si innleiing til evalueringa på at ”det er viktig at det ikke innføres system- og regelendringer, uten at det er klare behov og gode grunner til dette. [...] All erfaring tilsier at system- og regelendringer bidrar til at risikoen for feil øker. Feilene kan føre til at velgere ikke får stemt, eller til at stemmen blir forkastet”.

LNU deler vurderinga til departementet når det gjeld at ein ikkje skal gjennomføre endringar utan klare behov eller gode grunnar. Derimot kan ikkje LNU sjå at endringar med sikte på å utvide dei praktiske mulegheitene for å bruke røysteretten kan føre til feil som gjer at færre veljarar får røysta eller underkjent røysta si.

Landsrådet for Noregs barne- og ungdomsorganisasjonar (LNU)

The Norwegian Children and Youth Council
El Consejo de la Juventud de Noruega

Øvre Slottsgate 2 B,
NO-0157 Oslo
Telefon +47 23 31 06 00
Telefaks +47 23 31 06 01
lnu@lnu.no
www.lnu.no

Org.nr.: NO 971 435 739
Bankkonto: 8398 05 05475
SWIFT: HANDNOKK
IBAN: NO24 8398 0505 475

Det å gje alle veljarar relativt sett likeverdige mulegheiter til å røyste, uavhengig av kva kommune dei bur eller studerer og såleis oppheld seg i, er etter LNU sitt syn god grunn til å endre eller utvide regelverk. Det kan skje utan at sjølve prosedyrane for å fysisk avleggje røysta blir endra, og såleis utan at faren for feil aukar.

Kommentarar til 2.2 Statistikk

LNU viser til valstatistikken frå SSB (evalueringa, s. 8). Av denne går det fram at valdeltakinga i gruppa 18-21 år har ein liten, men gledeleg framgang frå 2005 til 2009, frå 55,3 % til 57 %. For aldersgruppa 26-29 år er det ei såvidt målberr auke. For gruppa 22-25 år er det derimot ein nedgang på heile 7,2 prosentpoeng. Departementet kommenterer ikkje desse signifikante endringane i evalueringa.

LNU viser vidare til Stm. 33 2007-2008 frå KRD, *Eit sterkt lokaldemokrati*, der det (s. 44) heiter: "Det representative demokratiet utgjer kjernen i det norske folkestyret. Derfor bør valdeltakinga generelt sett vera høg, og veljargrupper i alle lag av folket bør delta i størst mogleg grad."

LNU vil på bakgrunn av dette etterlyse ei vurdering frå departementet av dei motstridande tendensane i utviklinga når det gjeld valdeltakinga hos unge veljarar. Vurderinga bør skje i samarbeid med relevante forskingsmiljø, og leie fram til konkrete tiltak for å styrke den gledelege trenden blant dei yngste veljarane og snu den markante nedgangen i valdeltaking hos gruppa 22-25 år. Ei fagleg vurdering av dei omtalte tendensane i 2009-valet vil gje eit styrkt grunnlag for gjennomføringa av forsøket med røysterett for 16- og 17-åringar i 20 kommunar og Longyearbyen i samband med kommunalevalet hausten 2011.

LNU viser til opplysingane (s. 9) om at veljarar med bakgrunn frå Kosovo (25 %) og Makedonia (31 %, nedgang på 7 prosentpoeng) har den lågaste deltakinga blant veljarar med innvandrarbakgrunn. Heller ikkje dette blir spesielt kommentert i evalueringa. Dramatisk låg valdeltaking i visse innvandrargrupper kan vere eit teikn på svak kjensle av tilhørsle til det norske demokratiet og lite kjennskap til rettar som røysteretten og til mulegheitene for å påverke, og LNU ser med uro på desse tala.

LNU vil i denne samanhengen trekke fram eit vellukka, politisk uavhengig prosjekt som Forening for unge bosniere i Norge – Stecak, har gjennomført med støtte frå støtteordninga Demokratimidla.¹ Prosjektet har teke sikte på å auke kunnskap, interesse og politisk engasjement hos norsk ungdom som har bosnisk og hercegovinsk bakgrunn, fremst i samband med dei nasjonale vala i Bosnia-Hercegovina i 2010. Prosjektet, som er basert på at ungdom informerer ungdom, er enno ikkje fullført, men har bidrege til at talet på registrerte norskresiderande veljarar i Bosnia-Hercegovina har auka med 49 %.²

LNU vil oppmøde departementet til å innhente kunnskap om dette og liknande prosjekt, med sikte på å stimulere til prosjekt med føremål å få fleire med minoritetsbakgrunn til å bruke røysteretten sin i valet i 2011. Slik stimulering kan til dømes skje gjennom støtta til informasjonsverksemد i samband med val.

¹ Demokratimidla er ei støtteordning som er forvalta av LNU. Ordninga er finansiert av Utanriksdepartementet.

² Førebels tal frå den bosniske valkommisjonen, formidla til LNU via Stecak.

Kommentarar til 2.5 Tilrettelegging for funksjonshemmede, og til 2.11 Evaluering av designløsning for valgutstyr [...]

LNU viser til dei i evalueringa omtalte merknadene frå OSSE og Helsingforskomiteen om dette temaet, og vil rose departementet for at ein ser ”grunn til fortsatt å ha høy fokus på dette området”. LNU ser svært positivt på at departementet og Norsk Form, både i førearbeidet og vidareutviklinga av den nye designløysinga for vallokale, har universell utforming som ein viktig premiss.

LNU føreset at den høge fokusen inneber at departementet forsikrar seg om at alle kommunar i 2011 har tilrettelegging for funksjonshemma som en del av opplæringa til valmedarbeidarane (i 2009: 9 av 10, jfr. evalueringa s. 15), og følgjer Deltasenterets rettleiar for tilgjenge ved val (i 2009: 7 av 10). Dette vil vere i tråd med tilrådinga frå OSSE (jfr. s. 61 i evalueringa). Dersom evalueringa etter valet i 2011 viser at dette ikkje er oppnådd, meiner LNU at det trengst ei innstramming av valforskrifta på dette området.

Kommentarar til 2.7 Forhåndsstemmegivningen, og til 2.15 Kommunenes bruk av departementets valginformasjon

LNU set pris på at departementet i innleiinga til dette avsnittet slår fast at det er viktig ”at alle grupper får mulighet til å delta ved val, ikke bare de som har tid til å stemme på valgdagen”. Vi vil peike på skolelevar og studentar som ein viktig del av denne gruppa. LNU ser den nye mulegheita til såkalla *tidlegrøystegjeving* (vallova § 8-1), som enkel og ubyråkratisk for både veljar og valarrangør, og særleg viktig for elevar og studentar som er folkeregistrerte i ein annan kommune enn den der lærestaden ligg. Det er avgjerande at desse får god informasjon om at ordninga eksisterer. Annonsering på heimesidene til kommunen er neppe nok for å sikre dette. Det går fram av departementets spørjegranskning mellom kommunane (jfr. s. 49 i evalueringa) at fleire kommunar saknar veljarinformasjon om *tidlegrøystegjevinga*.

LNU bed om at departementet bistår kommunane med veleigna verkty for å nå ut til ”sine” bortebuande elevar og studentar med denne informasjonen. LNU vil peike på skolane og utdanningsinstitusjonane som mulege samarbeidspartnarar.

Dette gjeld også for informasjon om at til dømes godkjende listeforslag skrivne ut frå internett kan brukast som røystesetel, dersom ordinære røystesetlar ikkje er ferdige. Det vil sikre at også veljarar i denne gruppa kan endre på røystesetlane, dersom dei ønskjer det.

LNU meiner vidare at det bør vere muleg å førehandsrøyste på alle vidaregåande skolar, folkehøgskolar og høgare utdanningsinstitusjonar, og viser til Ot.prp. 32 (2008-2009), der det heiter at departementet ”vil etter valet i 2009 vurdere på nytt om førehandsrøysting ved vidaregåande og høgare utdanningsinstitusjonar bør fastsejast i lov.”

I evalueringa (s. 20) blir det oppgjeve at fleire av kommunane som har respondert på departementets spørjegranskning oppgjev at førehandsrøysting på vidaregåande skole/-ar i kommunen ”ikke har vært vurdert”, at det ”aldri har vært praksis eller tradisjon for det”, ”at skolen er liten”, at skolen ”har usentral beliggenhet” eller at skolevalet blir arrangert i same periode og at ”dette skapte forvirring blant elever med stemmerett til begge valg”.

LNU ser ingen av desse som viktige grunnar, og meiner det er grunn til å stille spørsmål ved om politiske organ er rett stad for å ta avgjerder om mulegheitene for ulike veljargrupper til å røyste (visse kommunar har svara at det "er politisk bestemt" at det ikkje skal vera muleg å førehandsrøyste på den vidaregåande skolen i kommunen).

Likevel delar LNU vurderinga til departementet av at det må leggjast til rette for førehandsrøysting ut frå lokale tilhøve. LNU vil foreslå eit tillegg i valforskrifta, slik at valstyret i den einskilde kommune pliktar å gjere det muleg å førehandsrøyste på vidaregåande skolar, folkehøgskolar og universitet/høgskolar, dersom ikkje særlege grunnar talar mot dette.

Kommentarar til 2.13 Informasjon til velgere (og til 4 Regler for manntall)

LNU set pris på dei på positive og dels nyskapande informasjonstiltaka i regi av ulike kommunar og IMDi, som det blir referert til i evalueringa (s. 45), og på at departementet vil auke informasjonsinnsatsen framfor neste val.

LNU vil oppmøde departementet om å stimulere til fleire tiltak av denne typen.

LNU vil også vise til Den europeiske pakta for regions- eller minoritetsspråk, som Noreg er part i, og oppmøde til at departementet produserer husstandsbrosjyra på kvensk, og sikre fullgod informasjon på språka romanes og romani til dei veljarane som har behov for det.

LNU noterer seg funna i spørjegranskinga som er refert i avsnitt 2.13.4 (s. 46), som viser at spesielt yngre veljarar mellom 17 og 24 år meiner dei veit for lite om korleis ein endrar på røystesetelen. Granskinga viste også at denne gruppa ønskjer seg informasjon gjennom reklame på TV.

LNU vil oppmøde departementet om å leggje desse funna til grunn for si eiga informasjonsverksemid i samband med valet 2011, og prioritere gruppa yngre veljarar.

LNU vil også oppmøde departementet om å vidareføre samarbeidet med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet om informasjon retta mot elevar på dei vidaregåande skolane.

LNU vil vidare oppmøde departementet om å vektlegge informasjon til unge veljarar om at studentar kan velje å manntalsføre seg i studiekommunen. Slik informasjon er særleg viktig dersom departementets forslag om å etablere eit permanent manntal her i landet (høyningsnotatet, kapittel 4) blir sett i verk.

I denne samanheng tillt LNU seg også å foreslå at departementet legg til rettes for at kommunane sikrar brei samansetning av røystestyra, slik at til dømes ungdom, funksjonshemma og språklege minoritetar er godt representerte. Dette kan sikre at fleire veljarar føler dei får tilpassa og god informasjon i vallokalet, og at røystinga blir ei positiv oppleveling for alle veljarar, ikkje minst førstegongsveljarane.

Kommentarar til 2.14 Tilskuddsordningen

LNU viser til at det i 2009 kom inn 79 søknader på til samans ca 22 millionar kroner, medan ordninga hadde ei ramme på 5 millionar kroner.

LNU vil oppmøde departementet om å utvide ramma i 2011, og framleis prioritere prosjekt retta mot ungdom, minoritetar og andre grupper med lågare valdeltaking, jfr. kommentarane til avsnitt 2.2 i evalueringa.

Kommentarar til 2.17 Sametingsvalget

LNU viser til at det til no ikkje finst systematisk forsking knytt til sametingsval, og til at evalueringa ikkje inneheld opplysingar om valdeltakinga i td. ulike aldersgrupper.

LNU vil oppmøde KRD og andre ansvarlege departement på feltet om å kartleggje samisk ungdoms deltaking og mulegheit til medverknad i det samiske og norske demokratiet, og å gjennomføre forsøk med røysterett til Sametinget frå 16 års alder etter modell av forsøka ved kommunevalet 2011.

Kommentarar til 8 Plikten til å stille til valg (Ombudsplikten), og til 14 Forslag til endringer i valgloven

LNU har ingen synspunkt på ombudsplikta på generelt grunnlag. LNU deler derimot vurderingane bak framlegget frå departementet om å innføre ein ny fritaksgrunn ved kommuneval, som gjer at ein kandidat, som ikkje er medlem i eit politisk parti, kan krevje å bli stroken frå eit listeframlegg dersom forslaget representerer eit politisk syn i strid med kandidatens eiga overtyding.

LNU meiner framlegget til endring i vallova gjer at lova kjem meir i pakt med artikkel 22 i FNs konvensjon for sivile og politiske rettar, om rett til foreningsfridom.

LNU står derfor framlegget frå departementet om endring i vallova § 3-4 første ledd, bokstav c, slik som det kjem fram på s. 100 i høyringsnotatet.

Med helsing
Landsrådet for Noregs barne- og ungdomsorganisasjonar (LNU)

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Bjarne Dæhli".

Bjarne Dæhli
leiar

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Tale Hungnes".

Tale Hungnes
generalsekretær

